

FOLKEHELSE I SAMFUNNSUTVIKLINGEN

Folkehelse: Befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i en befolkning.

Folkehelsearbeid: Samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler, samt arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen.

Det lokale folkehelsearbeidet handler om å skape gode oppvekst vilkår for barn og unge, støtte opp under forhold som fremmer gode levekår og levevaner i hele befolkningen og legge til rette for utvikling av lokalmiljøer som kjennetegnes av felleskap, trygghet, inkludering og deltagelse.

Da handler dette primært om å styrke det helsefremmende og primærforebyggende arbeidet.

God helse og livskvalitet har en egenverdi, og danner et selvstendig grunnlag for at folkehelsearbeid er viktig. I tillegg hviler det et etisk ansvar for å fremme alle menneskers muligheter til å oppnå best mulig helse og livskvalitet, og til å forebygge skader, ulemper og plager. Å fremme gode og like vilkår for god helseutvikling, kommer i tillegg til ansvaret for å tilby beste tilgjengelige helsehjelp.

Rettferdighet er en sentral grunnpilar i sosial bærekraft og i politikken for å redusere sosial ulikhet i helse. Det er argumentert for at store inntektsulikheter har negativ effekt på helse og sosiale relasjoner. Økende ulikhet over tid vil true den økonomiske stabiliteten og demokratiet, blant annet som følge av sosial uro, utrygghet og manglende tillit mellom de styrende og de styrte.

Bærekraftig utvikling har særlig blitt koblet til miljøspørsmål. Et trygt, rent og giftfritt miljø er viktig for befolkningens helse, og innsats på disse områdene er viktig i et folkehelseperspektiv.

Det er slektskap mellom folkehelse og sosial bærekraft; menneskelige behov står i sentrum, sosial rettferdighet er en hovedmålsetting, og menneskelig utvikling og helse må fremmes gjennom innsats på tvers av sektorer og nivåer, gjennom myndiggjøring av lokalsamfunn og medvirkning fra befolkningen.

Godt folkehelsearbeid fremmer mestring, tilhørighet og gode sosiale relasjoner.

Regjeringens strategi for psykisk helse [«Mestre hele livet» \(2017 – 2022\)](#) vektlegger godt samspill mellom helsetjenestene og omgivelsene, lett tilgjengelige tjenester og tidlig innsats for å skape gode tjenester preget av sammenheng og god kvalitet.

Et av de viktigste virkemidlene er godt samarbeid innad i kommunen og mellom barn/ ungdom, familie og tjenestene. I Larvik er dette arbeidet fra 2019 systematisert gjennom [«Bedre tverrfaglig innsats», \(BTI\)](#). Samtidig er tjenesteutviklingen de siste åra justert internt i helse- og omsorgstjenestene, (virksomhet psykisk helse og avhengighet), med økt fokus på tidlig innsats, økt brukerinvolvering, og samarbeid med andre.

I tillegg til økt oppmerksomhet på psykisk helse er det også blitt større offentlig fokus på livskvalitet som faktor i samfunnsutviklingen, både nasjonalt og internasjonalt. Det er mye kunnskap om sykdom, uhelse og død, men mindre kunnskap om hva som kjennetegner og fremmer det gode liv. Begreper som væredyktighet, og «well-being» har internasjonalt fått økende oppmerksomhet i folkehelsearbeidet.

Ensomhet er en av faktorene som hemmer god livskvalitet. Det er et offentlig anliggende at det særlig blant de yngre og eldre aldersgruppene rapporteres om økende grad av ensomhet.

Befolkningens helse og livskvalitet utvikles der folk lever og bor. Gjennom kommunens ordinære virksomhetsområder, for eksempel skole, barnehager, kultur og samferdsel legges grunnlaget for helse og trivsel. God steds- og samfunnsutvikling bedrer innbyggernes levekår og gjør det enklere for folk å ta helsefremmende valg. Kommunen har ansvar for å legge til rette for trygge og helsefremmende miljøer, forebygge smittsomme sykdommer og for å stimulere innbyggerne til en sunn livsstil. Arbeidet berører en rekke områder i kommunenes virksomheter, både i og utenfor kommunehelsetjenesten.

Folkehelsearbeid er dermed å betrakte som samfunnsutvikling – og vi må tenke helse i alt vi gjør. Å styrke folkehelsen i kommunen handler om å rette innsatsen der virkningen kan ha størst effekt og gevinst. Forebyggende arbeid må sees i et lengre tidsperspektiv. Alle sektorer i kommunen er ansvarlig for å yte sin del av folkehelsearbeidet innen de oppgaver og med de virkemidler kommunen er tillagt, herunder ved lokal utvikling og planlegging, forvaltning og tjenesteyting.

Befolkningens helse og livskvalitet, og en rettferdig fordeling av denne, er avgjørende for et bærekraftig samfunn. Ulikheter i levekår gir ulikheter i helse. Disse ulikhetene gjelder både dødelighet, sykkelighet og selvopplevd helse, enten vi ser på fysiske eller psykiske lidelser. Ulikhetene følger en gradient gjennom hele befolkningen: Desto høyere sosioøkonomisk status, desto bedre helse.

I Norge har vi en bred forståelse av folkehelse i tråd med internasjonale føringer, og Norge er et foregangsland på folkehelseområdet. Arbeidet rettes mot hele befolkningen, ikke bare mot utsatte grupper, og det er påkrevet med innsats fra alle samfunnets sektorer. Dette medfører at alle FNs 17 bærekraftsmål er relevante i folkehelsesammenheng. God helse og livskvalitet i befolkningen er også avgjørende for å oppnå andre samfunns mål som "innsatsfaktor" for å opprettholde høy sysselsetting og et bærekraftig velferdssamfunn.

I Larvik kommune utføres folkehelsearbeid innenfor alle kommunaltjenesteområder. Det er viktig å forstå betydningen av de enkelte virksomhetenes bidrag for velferden i lokalsamfunnet og for å styrke enkeltindividets forutsetninger for god livskvalitet.

Folkehelse skapes i samspill med og mellom alle samfunnsaktører; offentlige, private og frivillige.

Gjennom innhenting av data fra sentrale og gjentatte undersøkelser over tid fremkommer følgende hovedtrekk ved kommunens folkehelse:

Befolkning

- *Andelen barn (0-17 år) i kommunen er lavere enn i landet som helhet.*

Oppvekst og levekår

- *Andelen barn (0-17 år) som bor i husholdninger med lav inntekt, er høyere enn i landet som helhet. Lav husholdningsinntekt vil si at husholdningen har under 60 prosent av medianinntekten for husholdninger i Norge, og at brutto finanskapital er under 1G.*

- *Frafallet i videregående skole er ikke signifikant forskjellig fra landsnivået. Frafall er imidlertid en viktig folkehelseutfordring i hele landet. Klikk på indikator nummer 14 i [folkehelsebarometeret](#) for å se hvordan frafallet i kommunen varierer med foreldrenes utdanningsnivå.*

Miljø, skader og ulykker

- *Andelen ungdomsskoleelever som oppgir at de er litt eller svært fornøyd med lokalmiljøet, er lavere enn landsnivået. Tallene er hentet fra Ungdata-undersøkelsen.*

Helserelatert atferd

- *Andelen gravide som røyker i begynnelsen av svangerskapet, er høyere enn i landet som helhet. På kommunenivå er det lite tilgjengelig informasjon om røyking. Gravides røykevaner kan imidlertid gi en pekepinn på hvordan kommunen ligger an når det gjelder røyking i den voksne befolkningen generelt*

Helsetilstand

- *Forskjellen i forventet levealder mellom de som har grunnskole som høyeste utdanning og de som har videregående eller høyere utdanning, er ikke signifikant forskjellig fra landsnivået. Forskjellen i forventet levealder er en indikator på sosiale helseforskjeller i kommunen.*

- *Andelen i aldersgruppen 15-29 år som har psykiske symptomer og lidelser, er høyere enn i landet som helhet, vurdert etter data fra fastlege og legevakt.*

Effektivt folkehelsearbeid er en av forutsetningene for bærekraftig utvikling. Det er viktig å jobbe med lokalsamfunnstilnærminger som fremmer helse og livskvalitet, reduserer stressbelastninger og har fokus på barn og unges oppvekstmiljø og levekår.

Larvik kommune må drive systematisk folkehelsearbeid, planforankre satsninger og iverksette tiltak i tråd med utfordringsbildet. Det er en statlig anbefaling om å satse på overordnet, planforankret og tverrsektoriell organisering. Hyppigheten av dialog med administrativ og politisk toppledelse er signifikant assosiert med opplevd innflytelse i det lokale folkehelsearbeidet.

Det bør være fokus på å utvikle samfunn der alle innbyggere får dekket sine grunnleggende behov for bolig, arbeid, utdanning, helse, aktiv og meningsfylt fritid, trygghet, tilhørighet og deltakelse. For å sikre dette kreves det at kommunen, innbyggerne og ulike samfunnsaktører i fellesskap må finne frem til hva som er felles samfunnsutfordringer og felles løsninger for å håndtere disse.

Ved å prioritere barn og unges oppvekstvilkår og muligheter for å mestre livet slik at de er i stand til å ta kontroll over eget liv og situasjon, vil det øke livskvaliteten og på sikt redusere behovet for offentlige hjelpetjenester.

Det ligger også betydelige ressurser i lokalsamfunnet gjennom eldre menneskers frivillig engasjement og private omsorg for nærmeste familie og venner. Larvik som lokalsamfunn, og kommunen som tjenesteutøver, må videreutvikles for å ivareta og styrke denne viktige ressursen (Helse og omsorgsplanen).

Kommunen har viktige virkemidler for å fremme arbeidstilknytning og forebygge utstøting fra arbeidslivet. Det er en vesentlig oppgave å stimulere og legge til rette for lokalt utviklingsarbeid,

innovasjon og næringsutvikling, samt være en medspiller for det lokale næringsliv og støtte oppunder vekst og videreutvikling.

Viktige områder for målrettet og langsiktig innsats:

- *Bedre levekår/utjevne sosial ulikhet i helse*
- *Fremme Inkludering og innenforskap*
- *Utvikle gode og levende nærmiljøer for alle*
- *Bidra til god psykisk helse, spesielt for barn og unge*
- *Stimulere til en aktiv befolkning/aktive eldre*

Larvik har ressurssterke innbyggere og et aktivt organisasjonsliv

- *Fokus på innbyggermedvirkning og involvering*
- *Kommunen tar gjennomgående og systematisk hensyn til helsemessige konsekvenser av beslutninger*
- *Helhetlig regional planlegging som fremmer bærekraftig lokal samfunnsutvikling*
- *Rikt kulturliv med høy deltagelse og sunne naturgitte/klimavennlige rammebetingelser*
- *God fremkommelighet og små avstander*
- *Bedre informasjon og dialog med innbyggere*

Det ligger en mulighet i velferdsteknologien med digitale trender og endrede arbeidsmetoder. Det er viktig å sørge for et godt lavterskeltilbud i form av digitale informasjonstjenester. Larvik kommune er en foregangskommune i bruk av velferdsteknologiske nyvinninger og innovative løsninger. Dette kan bidra til å styrke befolkningens evne til å håndtere egne helseutfordringer og redusere behovet for tjenester.

Kilder:

[Folkehelse og bærekraftig utvikling. Helsedirektoratets innspill til videreutvikling av folkehelsepolitikken \(2018\)](#)

[Folkehelseloven](#)

[Helsedirektoratet – Folkehelse, ernæring og fysisk aktivitet](#)

<https://helsedirektoratet.no/folkehelse>

[Idunn – Organisering av folkehelsearbeid i kommunene](#)

[Meld. St. 34 – Verdier i pasientens helsetjeneste](#)

[Mestre hele livet. Regjeringens strategi for god psykisk helse \(2017 – 2022\)](#)